

Петро Опанащук
кандидат історичних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

РОЗВИТОК ДРУКОВАНОЇ ПЕРІОДИКИ НА ВОЛИНІ НА ПОЧ. ХХ СТ.

Із прогресуючим розвитком суспільства одним із ключових факторів його стабільного й повноцінного існування починають виступати засоби масової інформації. Станом на початок ХХ ст. преса тісно увійшла в повсякденне життя українського населення, особливої ваги в суспільному житті вона набула з початком революційних подій 1905-1907 рр. Сприяло цьому посилене зацікавлення широких кіл громадськості тими змінами, які відбувалися в суспільно-політичному, соціально-економічному та культурному житті країни.

Умови діяльності друкованих органів на території Волинської губернії Російської імперії мали власну специфіку, яка зумовлена тим, що населення цього регіону до початку Першої світової війни за рівнем освіченості та національної свідомості було найбільш відсталим. Незважаючи на це, на поч. ХХ ст. у Волинській губернії загалом налічувалося 49 періодичних видань. Переважна їх більшість тісно увійшла в повсякденне життя населення всього Волинського краю і для сучасних істориків може слугувати вагомим джерелом для дослідження окремих подій, людей та специфічних особливостей місцевого життя загалом.

Історія періодичних видань у центрі Волинської губернії м. Житомир бере свій початок ще з 1838 р., коли було започатковано видання «Волынские губернские ведомости». На початку ХХ ст. ця газета виходила тричі на тиждень і вміщувала на своїх шпальтах зазвичай офіційну інформацію, новини, статистичні дані, оголошення тощо.

Однією з найпоширеніших суспільно-політичних та літературних щоденних газет у Волинській губернії цього часу стала «Волынь», яка видавалася ще з 1879 р. На її сторінках чимало місця відводилось історичним та етнографічним матеріалам, публікувалися економіко-статистичні звіти, широко висвітлювалися новини суспільно-політичного та культурного життя регіону, країни та світу загалом.

Революційні події 1905-1907 рр. дали відчутний поштовх для створення нових місцевих періодичних видань. Зокрема, почали виходити громадсько-політичні газети «Волынская жизнь», «Голос Волыни», «Волынские отклики», «Вестник Волыни», «Волынская почта», «Волынское слово» та інші.

Як правило, редакційні колективи наведених вище газет намагалися позиціонувати свої видання незалежними, рівновіддаленими від усіх політичних сил і прагнули висвітлювати події суспільно-політичного та соціально-економічного життя максимально об'єктивно. Однак деякі з них цілком відверто заявляли про свої політичні вподобання. Наприклад, газета «Волынская жизнь» на своїх перших шпальтах завжди вміщувала гасло «Царь, Дума и народ, – единство России, – свобода, порядок, труд и собственность», що засвідчувало підтримку офіційної політики російського уряду.

Окрім інформаційно-аналітичної преси, жителі Волинської губернії мали змогу черпати необхідну інформацію й із таких спеціальних видань, як «Врачебно-санитарная хроника Волынской губернии», «Хроника земских повинностей и учреждений общественного призрения Волынской губернии» та цілої низки інших

видань. Широкою популярністю користувалася й церковно-релігійна преса. Однією з таких газет була «Волынские епархиальные ведомости», редакція якої спочатку перебувала в Почаєві, а з 1908 р. переїхала до Житомира.

Жителі Волинської губернії передплачували не лише місцеву пресу, але й київську. Найбільш популярними тут були «Киевская газета», «Киевская мьль», «Киевлянин», «Рада» та інші.

Таким чином, широкий вибір періодичних видань забезпечував мешканцям Волинської губернії можливість задовольнити будь-які суспільно-політичні, соціально-економічні культурні та духовно-релігійні смаки й уподобання. Різною була й передплатна ціна на друковані органи від 3-4 до 7 рублів на рік. Найдорожче для читачів, як правило, обходилася передплата газет «Волын», «Голос Волини» та «Вестник Волини» (до 7 рублів на рік). Більш дешевими були «Волинская жизнь», «Волынские отклики» (4 рублі) та «Волинское слово» (3,5 рублі). Отже, практично кожен мешканець краю мав змогу передплатити собі те видання, яке відповідало не лише його політичним та культурним уподобанням, але й фінансовим можливостям.

Значна кількість друкованих органів різного суспільно-політичного, соціально-економічного та духовно-релігійного спрямування давала змогу мешканцям Волинської губернії задовольняти свої потреби в інформації досить широкого спектру. Сприяли цьому й чисельні рубрики, які діяли на сторінках періодичних видань. Зокрема, на перших шпальтах майже кожної місцевої газети вміщувалася вступна стаття на актуальну тему. Найбільший інтерес серед читачів викликали публікації, присвячені суспільно-політичному й економічному життю. Досить часто доповнювала картину загальна та місцева хроніка. З проголошенням царського Маніфесту 17 жовтня 1905 року та скликанням Державної Думи на сторінках багатьох видань почали з'являтися рубрики, які висвітлювали діяльність цього державного органу та політичних партій, які до нього входили.

Одним із вирішальних факторів, які спонукали місцеве населення передплачувати щоденні періодичні видання, була потреба у свіжих новинах. З цією метою майже кожна тогочасна газета на своїх шпальтах уміщувала телеграми петербурзького та інших телеграфних агентств, які охоплювали новини не лише загальноросійські, але й містили інформацію про події у світі. Варто зазначити, що київська щоденна преса мала деякі переваги в розміщенні телеграм перед аналогічними місцевими виданнями. У жовтні 1906 р. газета «Волинская жизнь» повідомляла своїм читачам про те, що житомирська преса перебуває в нерівноправних умовах із київською щодо отримання агентських телеграм із Петербурга. До Києва вони потрапляли близько 11 год. вечора, а до Житомира надсилалися вже о 1-2 годинах ночі й доставлялися за місцем призначення до 3-4 години ранку, тобто в час, коли нові номери газет уже перебували в друці. Таким чином, такі видання, як «Киевлянин», «Киевская речь», що прибували до міста з вечірньою поштою, повідомляли телеграфні новини, які місцеві газети могли розмістити на своїх шпальтах лише наступного ранку.

Традиційними були й огляди та анонси театральних вистав, які ставилися в місцевих театрах. Інколи завдяки посередництву преси жителі навіть намагалися впливати на покращення роботи їх адміністрацій. Наприклад, читачі газети «Волын» скаржилися на те, що адміністрація деяких театрів занадто пізно оголошувала про початок нових вистав. Відповідно друкувалося прохання оголошувати спектаклі на декілька днів уперед.

Характерним явищем як для київської, так і для місцевої преси того часу став регулярний критичний аналіз найбільш актуальних публікацій, уміщених на сторінках інших друкованих видань. Для жителів Волинської губернії, які передплачували місцеву пресу, це було особливо актуальним, оскільки такі огляди

давали змогу ознайомитися зі змістом інших періодичних видань – не лише київських, але й столичних і навіть закордонних.

Читачі Волинської губернії також могли знайти на шпальтах місцевої преси таку важливу інформацію, як розклад руху потягів на місцевих станціях, прогноз погоди, ціни на користування послугами візників, рекламу тощо. Наприклад, окрім усього іншого, «Волынские отклики» вміщували розклад прийому хворих житомирською єврейською лікарнею, а газета «Волинская жизнь» у своєму довідковому відділі публікувала навіть інформацію про те, хто прибув до житомирських готелів або ж від'їхав із них, та відомості про вантажі, які було доставлено до міста.

Отже, періодичні видання Волинської губернії на поч. ХХ ст. подавали своїм читачам досить широкий спектр інформації суспільно-політичного, соціально-економічного та культурного змісту, що давало змогу місцевій громадськості бути в курсі останніх подій, які відбувалися не лише в межах губернії, але й Російської імперії та світу загалом.